

Q. B. V.

SPECIMEN ACADEMICUM

De

EURIPIS

Et imprimis Norvagico Moskenſi, vulgo

Skahlsströmmen,

Qvod

Consensu Ampliss. Senatus Philos. in Reg. Acad. Aboensi,

PRÆSIDE

Viro Maxime Reverendo atq; Amplissimo

MAG. JOHANNE
BROWALLIO,

Scient. Nat. Profess. Reg. & Ordin.

Examini publico subjicit

HENRICUS INGMAN

Nylandus.

In Auditorio Maximo die 21. Maji MDCCXL:

AEOE, excud. Joh. Kiæmpe, Reg. Acad. Typ.

Nobilissimo atque Generosissimo Domino,
CAROLO KLICK,
Ad Legionem pedestrem Provinciæ Aboënsis Chiliaro-
chæ locum tenenti

MÆCENATI MAGNO-

Gratia, Mæcenæ, quæ nullo non tempore in domum
meam paternam contulisti animum addidit, ut hanc
qvalem cunque de Euripi dissertationem devotam tibi mente
offerre audeam; respice, Patrone generosissime, benigno & se-
reno, ut soles, vultu basce studiorum meorum primitias &
clientem humillimum patrocinio Tho porro dignare. Mea-
rum erit partium calidissimis suspiriis Supremum defatigare
Numen, velit Te, cum omnigena prosperitate, nobilissime fa-
milia bonisque omnibus cintissime salvum & superstitem
prestare!

GENEROSISSIMI NOMINIS TUI

Humillimus cultor
HENRIC. INGMAN.

Dem Hoch-Edlen Herren
Herr ANDREAS INGMAN,
Wohlbetrautem Gouv. Cammerier in Wenersburg.

Wie auch

Dem Wohl-Edlen Herren
Herr ELIAS MAGNUS INGMAN,
Wohlvertrautem Casseur bez der Königl Banqe
in Stockholm

Zingleichen

Dem Wohl-Edlen Herren/
Herr FRIEDERICH INGMAN,
Wohlvertrautem Ampts-Vogte der Vogtewen Acker und
Dago in Gripsholm.
Meinen allerseits Hochgeehrtesten Herrn Vettern
und respect. Patronen.

Hochwehrtes kleblatt
Das ich jederzeit hoch schäke,
Und es in mein Gemüht mit Diamanten äse;
Ich bitte, sehet doch mit güt'gen Augen an
Was ein verbundnes Herz in ehrfurcht liefern kan.
Die hohe gunst die SIE bishero mir erzeget;
Die Väterliche Huld die SIE zu mir geneiget
Erfordern dankbarkeit, doch weil die kräfte schlecht,
So weis sie nach gebühr nicht anzudrücken rechte.
Hier ist die erste frucht von meinem frühlings fleisse,
Die ausgefertiget mit man'gem sauren schwefise;
Die übergeb ich IHR für alle lieb und gut,
Und bilde damit ab mein dankbares gemüht.
Zulezt so wünsche ich des höchsten reichen Segen,
Der wolle sich um SIE und IHRE Häuser legen:
Befstrahlen SIE mich nur mit IHREM gute blicken,
Wih SIE Sich lebeas-sati werd'n in der ruhe schicken.
Euer, Hoch- und Wohl-Edl.
Unterthänigster und gehorsamster diener und
Vetter
HENRIC INGMAN.

Handelsmannen Areborne och Wälaftab
Herr MATTHIAS INGMAN,
Min Högtårade käre Fader.

Godt Farliär först och mäst / har omstorg för mig
dragit /
Doch ingen kostnad spart / som iil min wälfärd ländts /
Så vor' jag oracham, om hwad som mig är hündt/
Förgätit skulle bli och utur minne slagit;
Fördenskul / som jag nu mig dristar lägga neder
Det försia prof utaf det illa som jag lärde /
Så skal det credit bli på debet jag förtåret /
Doch I/ min FAR/ der af sku ha den siörliga heder.
Jag tilstår at jag än / otaiigt skyldig blifwer;
Hwad är en pappers ståndt / mot alt det jag har fätt?
Dock vet jag at en Far han håller det för godt
När honen sig man blott till ewigt tack förskrifwer.
Låt dersör / gode FAR/ Er gunstigast behaga
Hwad jag / til tacksamhet / nu för Er lägger ner;
När Himlen bättre råd och större ämme gier
Så skal jag bättre prof af wördnad gie å daga.
Gud låte Er / min FAR/ i wälgång länge grönsta
Med hälsa för Er kropp, och hugnad för Er Sidit;
Gud låt' Er timligt här och äwige ther må wäl;
Det wil jag trågit ve och hierteligen ønska !

Min Högtårade k. Faders

Lödigste Son
HENRIC INGMAN.

Spectate integratia & Fidei Viro
Dn. GABRIELI INGMAN;
Prætori territoriali vigilantissimo,
Fratri plurimum honorando.

Plur. Rever. atque Doctissimo
Dn. SIGFRIDO INGMAN;
Sacellano in Ekenæ & Scholæ ibidem Rectori
laudatissimo,
Fratri multum colendo.

Nec non

Industria & fide conspicuo
Dn. CAROLO INGMAN;
Inspectori prædiorum Fogelb in Ostrogothia
sollertissimo,
Fratri charissimo.

Has tenues pagellas in signum amicitie, & ob plurima
sibi Praedit. Fraterno benevolentie documenta, qra p. r. e. s.
obseruantia, amore & gratitudine dat & dedicat

Fratrum honoratissimorum

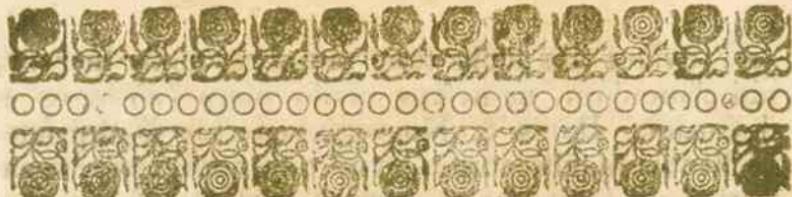
Obstrictissimus
HENRIC. INGMAN.

Händelsmännerne uti Ekenås Stad
Åreborne och Wålaktade
Herr JOHAN LILIA

Dch
Herr LARS HIELMERUS,
Mine Högtårade wälghymnare.

Gör det jag af Er niuta fått
I många år så mycket gode
Hur kan och skal jag Er belöna?
Jag givr så mycket jag förmår
Jag will (och det blir alt I får /)
Ett tackslant sinne låta röna.
I wet at sådant folck som jag
Vlä så berala sitt förlag /
Och jag kan intet mera lofwa ;
Men will I ta til goda / så
Sku I på klopet af mig få
En slåt och ringa pappers gäfwa.
Ej finns i min förmåga mer ;
Ty ber jag at I låten Er
Behaga thet jag mäktar gifwa :
Det skal likväl hwar enda rad
Och hwart ett ord på dese blad
Er godhetts minne städse blifwa.
Gud låte Eder bågge få
I långlig fällhet lefwa så
Som I det nänsin sielf astunden!
Dch jag med giärning / mun och fiär
Skal tråds bekänna det jag är
Er mer än mycket högt förbunden.
Mine Högtårade Wälghymnare

Hörsamste tienare
HENRIC INGMAN.

§. I.

Onomatologia.

Vortices aquarum in mari insigniores communi nomine *Euripos* dicere coniuvimus, denominatione a *Chalcidico* ducta, qui proprium sibi hoc nomen vendicat. (a) Etiam autem ab εὖ & πίπερῳ aut πίπερῳ dictum, quia facile præcipitatur, auctor est *Christianus BECMAN*. (b) Vernaculum vero nomen *Mahlsström* prorsus est generale, & commode deduci posse videtur a *Mahlia molere*, cum *Moskenesis*, propter excellentiam *Mahlsströmmen* dictus, tanquam molendo contere-re injecta creditus sit, vel cum lapidis instar molariis vortices gyrentur. Antiqua etiam lingua in Dalekarlica dialecto adhuc quodammodo persistente *mola mahla* dicitur, unde *Mahlung* nomen Paroeciae Dalekarliæ occidentalis derivatum fertur, le-pida traditione, quæ ejus tractus incolas *Mahlungar* antiquitus nuncupatos narrat, quod eorum primi originem debuerint furtivis amoribus *Morensi-*

um, qvibus illis locis tunc temporis molæ fuerant, ubi clanculum, nemeseos civilis metu (c) fœtus educarunt. Danis & Norvegis effertur Maledström; Hollandis Maëlstroom; qvod non facile determinaverim an ex indigeno nomine detortum sit, an vero totum Batavicæ sit prosapia, cum Euripus Moskensis Batavorum imprimis opera sub hoc nomine celebris evaserit. Maësse autem Hollandis annulum significat, cui vocabulo affine est nostrum Malja; hinc flumen qvod gyrando annulum vel circulum efficit maëliestroom dici posse videtur, nobis hodie usitato sermone Ringström. Potius tamen prius affirmaverim, qvod pluribus verosimile reddere possem, si operæ esset pretium.

(a) vede Pompon. *Mela. de situ orbis Lib. 2. Cap. 7. pag. 95.* Ambros. Calepini *Onomasticon in voce Euripus &c.* (b) *De originibus latine lingue pag. 449.* (c) *Celeb. Praefā. Descriptio Dalek. M. S.S.*

§. II.

Varios celebriores Euripos enumerat.

Antiquitus Euripos haud multos notos fuisse, patet literarum monumenta consulenti. Præcipuus fuit ille Eolidem, Boeotie portum & Enboeam insulam interjacentes, de quoniam *MELA* (a): Euripon vocant rapidum mare & alterno cursu septies die ac septies nocte fluctibus invicem versiss, adeo immotice fluens, ut ventos etiam, ac plenis velut navigi frustretur. Aliter Livius: (b) Fretum ipsum Euripi non septies die sicut fama fert temporibus statim reciprocata, si tem-

3

temere in modum venti, nunc buc nunc illuc verso mari,
velut monte precipiti devolutus correns rapitur. PLINIUS
vero quorundam, inquit astuariorum privata natu-
ra est, velut Taurominitani Euripi sepius, & in Euboëa
septies de die ac nocte reciprocantis. Aestus idem triduo in
mense consistit, septima, octava nonaque luna. (c) Nu-
merum etiam cursuum leptenarium porit SENECA:

*Euripus undas flectit instibiles vagus,
Septemque cursus flectit, & totidem refert,
Dum laesa Titan mergat Oceano juga.* (d)

Petrus autem GILLIUS, (e) qui ex molitoribus Euripi
accolis rem comperit, ut plurimum quater de
die naturali cursum mutare annotavit. Sunt tamen
qui discrepantes hasce relationes eo pacto consili-
are nituntur, ut dicant Euripum quater singulis
diebus statum cursum mutare, ventis vero turbati-
tum, præcipue Austro & Euro dominantibus, in-
stabilis cursu fluere & refluere; quo pacto fieri pot-
est, ut lepties aliquando cursum mutet. (f) Hujus na-
turam cum explorare non posset ARISTOTELES præ-
dolore atque pudore finem vitae sibi attraxit, tra-
dente Justino MARTIRE. (*) Taurominitani Euripi
præter PLINIUM (g) meminit STRABO; (h) & SAL-
LIUS in charybdi, dicit, vorticorum tretum illa-
ta forte naufragia sorbens occultis gurgitibus, millia sexa-
ginta Taurominitana ad litora trahit. (i) Quid non
nisi austro flante fieri alii perhibent. (k) Non certo
constitisse SENECAE de hac voragine patet scribenti

(l) Charybdia an respondeat fabulis prescribi mibi desidero ; fac nos certiores utrum uno tantum vento agatur in vortices , an omnia tempestas mare illud conseruat ; Et an verum sit quidquid illo freti turbine arreptum est per multa millia trahi . Similem voraginem in mari Illyrico notat & describit LUCANUS (m) . E recentioribus vero KIRCHERUS (n) plurimos Euripos diversis locis occurrentes annotavit ; & charybdin quondam in mari Schytico SCALIGER observavit . (o) Imo , navigatione magis exulta & per totum terrarum orbem tentata , plurimi innotuerunt aquarum Euri- pi & vortices antiquis ignoti , adeo ut in solo mari Norvagico & quidem circa litora Norlandica ad decem numerentur . Horum tamen omnium quia adcurata caremus historia , frustra phænomene- norum explicationem tentaremus .

(a) loc. cit. (b) Historiar. lib. 28. cap. 6. p. m. 448.
 n (c) Histor. Mundi lib. 2. cap. 97 p. m. 28. (d) in Hercule Oetto v. 779. p. 214. (e) citante Basilio Fabro in voce Euripus p. m. 882. (f) Isaac. Vossius in Melam. p. 210. (g) loc. cit. (h) lib. 6. (i) apud Servium (k) Bas. Fabro loc. cit. narrante (l) ad Lucilium (m) lib. 4. v. 54. sq. (n) in tabula Geographico- Hydrographica (o) Exercit. 102. sect. 1. (*) in Parenesi ad gentes p. 34.

¶ III.

Vortices Faerenses describit.

Diligentissimus quondam Praepositus Ecclesiarum Færöenium Mag. Lucas Jacobi DEBES in Danica descri-

descriptione insularum Færöensium trium Euriporum
meminit, qui circa earundem occurunt litora, & cum
paucorum manibus teratur libellus, non pigebit bre-
viter horum recensere Historiam: Primus eorum est
Suderöensis, terribilis adspicere & periculi plenus;
præcipue tempestate violentiori & majore maris æ-
stu existente, omnia quæ adpropinquaverint, et
iam naves, attrahit & quasi absorbet. Haec DE-
BESIUS hujus adcuratam satis historiam ex relati-
one cuiusdam *Johannis Zone* Færöensis navigandi
peritissimi, qui primus ausus est hunc vorticem
cymba pertentare (a). Tradidit etiam in tabula
delineationem totius Euripi. (b) Nautam tamen
Oddevaldum ferunt primo hunc Euripum detexis-
se, atque etiam attractum esse cum navigio, quod,
antiquam periculum animadverteret, gubernaculo
non paruit; nec quoque velis se subducere potu-
it, cœlo tranqvillo, nulloque vento spirante. Flu-
etus insurgentes navim operiebant, & parum ab-
fuit quin subverterent. Nunquam propiorem per-
niciei te fuisse afferuit, interim tamen æstu cur-
sum vertente, liberatus est & ad portum *Tbors-
baſn* incolumis evasit. (c) Auctoritate autem supra
nominati *Johannis Zone*, qui aquarum profundita-
tem in hoc Euripo sollicitissime dimensus est, nar-
rante DEBESIO, mare circum circa extra Euripum
ab 80. ad 90. perticas profundum est, ubi etiam
tranqvilla fluit sine fluctibus & gyris aqua; deinde
propi-

propius ad ipsum accedendo Euripum, imminvitur adeo profunditas, ut intra 25. ad 35. perticas coarctetur; ubi aqua incipit aestuare, violenti motu volvi & in circulum torqueri; hinc, adhuc interioris, surgunt scopuli & quasi inaequalia petrarum cacumina 8. tantum vel interdum 12. ad summum perticarum aqua recta; quae ipsa cacumina spirali jugo quater circumvoluto, seu quaterno ordine ad meditullium Euripi pertingunt. Has circa cacuminum eminentias continuis gyris rapidissime aqua volvit, & cymbas illuc venientes, celerime circumgyrat, ut navigantes vertigine capitis facile corripiantur; Sed simul etiam aqua, motu lativo spirales fundi lineas sequens, ad centrum Euripi properat. Inter haec enim juga tres sunt quasi canales, quorum profunditas a 25. ad 35. perticas, fundo scilicet iterum inaequali & prominentiis petrosis scatente, pertingit; hos supra tranqvillior fluit aqua & parvos tantum ac mites vortices seu gyros format. Ad orientale Euripi latus, ubi surgere incipiunt scopuli, quaedam quasi vorago observatur, ubi aqua tanquam ex repagulo irruit vi magna, licet interior placide tantum in canalibus illis gyretur. In medio Euripi, postquam desierunt spiralia juga, spatium satis amplum patet; cuius ab uno latere surgit rupes 10. perticas supra aquam eminens, quam Sumbæ Munc^(*) Færöenses appellant, circa illam proxime aqua 15. perticas alta

ta est; A borea autem ejusdem parte 3. aut 4. per-
ticarum distantia 6. scopuli occurunt; proxima his
aqva 50. ad 55. decempedas profunditate æqvat; reli-
qua in centro & toto meditullio Euripi aqva 61.
eiusdem mensuræ alta est, & omnis placida, motu
lento tamen circulum efficiens, id monstrante spu-
ma, qvæ circummeat. Tum etiam id notatu di-
gnum est, qvod super scopulis his & petra po-
lita acus nautica turbetur, circumvolvatur conti-
nuo, atqve eo ipso usibus in posterum inepta o-
mnino reddatur; qvod qvidem ferri vel potius ma-
gnetis præsentiam indigit. Qvod autem inde tam
insolitum in petra Munden obtinens trigus, qvam
alia qvædam Euripi phænomena derivare voluerit
DEBESIIIS (d) adcuratis Physicis non probabitur; sed
tempori ignoscendum. Præterea a borea Euripi
parte recta procedunt versus Suderöam brevia &
scopuli, qvi fluxu maris & vento vehementiori ac-
cedente terribilem excitant strepitum, quo etiam
in casu tota Euripi facies horrendum præbet ad-
spectum; qvod eo facilius intelligitur, cum in mi-
nimo maris æstu, in refluxus confinio, cœlo quo-
que tranqville, quando ad exercendam piscaturam
Euripum adire sustinent accolæ, tanto tamen pe-
riculo navigetur. (e)

Secundus Færöensis Euripus ad Sandöam situs,
docente *DEBESIO*, usqve ad ipsum centrum spiralem
gyrum continuat. (f) Illum autem qvi insulas
Bore-

Boreales Norder=varne interjacet narrat seipsum bis enavigasse : initio qvando ad ipsum vorticem accelerit cymba, is illam magna vi corripit & quasi attrahit, haud aliter ac si mox obrueret & in profundum præcipitaret ; opponunt autem se nautæ rapiditatí vorticis remigando ab una parte summis viribus, ab altera vero quantum posunt remis contra nitendo ne flumen vincat & cymbam detorqueat a curlu ; qvod si acciderit, vortex sui juris factam cymbam bis in gyrum torqvet & bis iterum retorqvet, idqve qvatvor & qvinqve vicibus repetitis cum magno navigantium incommodo & periculo. (g) Hos autem aquarum in singulis hisce Euripis, motus ab ipsius fundi natura & inæqualitate deducit auctor noster ; vim autem intendi æstu maris aucto & procellis accendentibus obseruavit (b).

(a) Fårdernis og Fårdeske indbyggernis beskrifvelse af år 1673. cap. I. p. 40. (b) loc. cit. p. 50. (c) loc. cit. p. 47. (d) loc. cit. p. 50. conf. pag. 25. (e) loc. cit. pag. 52 (f) ibidem (g) ibid. (h) pag. 46. 52. sq. (*) Hic est forte quem Monachum montem prope insulam Farensem vocat Ol. Magnus Et ridicule describit Lib. 2. p. 44.

§. IV.

*Variorum de Euripo Moskeni relationes & opiniones
recenset.*

PREmoveamus jam pedem ad celeberrimum Euripum Norvagicum, cui nomen a vicina rupe insulari, vel potius monte alpino Mosken seu

9
seu Moskœn inditum. A longis inde temporibus
fama quidem innœuit vortex Moskensis, an vero
qvis ante Olaum MAGNUM nostratem eius descri-
ptionem tentaverit nescio. Ita autem ille: *Sunt in*
*charta mea Getbica--certi sinus oceani litoribus Norve-
gicus insculpti scilicet Roest & Loffoerh; inter quos tan-
sus est maris hiatus vel charybdis, ut incaute appropin-
quantes nantes sua repentina circumvolutione, vi & in-
austria gubernatoris adempta, absorbeat in momento, ma-
xime naturam loci ignorantes vel alias vi tempestatum ap-
pulsos, aut periculum imminent per contentum parvi pen-
dentes.* Quocirca volentes ex Germanicis oris eo navigare,
peritissimos quoque conducunt naucleros seu gubernatores,
qui longa experientia quomodo obliquando, dirigendoque tu-
tius pericula evadere possint didicerunt; Hique longo maris
spatio gnomonia directione, ne in charybdin incident, iter
variando instituere solent: & maxime circa populosissimas
villas Andanes & Trondanes & tres alias insulas, ubi pars
maris Mostaström (Moskoeström) appellatur, quo loco estus
est altior ceteris adjacentibus aquis. Mare etenim ibidem
intra cavernas accedente fluxu inflatur & effluxu refra-
tur, quanto maximo imperio deferuntur torrentes vel rapidi
fluctus. Navigatur hoc mare periculosisimo eventu; quia
iniquo tempore navigantes sibi repantur in voragini cir-
culares. Naupriorum reliquie perraro redduntur; & si
redduntur, ita collisione scopulorum attrita robora viden-
tur, ut quasi lanugine obducta appareant & commuta. (a)
Archi Episcopum Uplandensem fania & fabulis, pro-

temporum conditione, nixum, non in omnibus veritatem assecutum fuisse haud miror; quatenus autem cum vera congruat haec relatio e sequentibus patet. Audiamus primo indigenas: *Arndius Berendssonius BERGEN*, den forfærdelige, inquit, Mussestrøm ligger en half vgesdes Norden Moseðe; lignes vid ett hafsvælg / ester som det vid wandets til og afvært nedhæver og igen opskæder alt hvilc forekommer Skib / hvalfiske &c h. e. terribilis vorerex Maskenfis dimidii fere miliaris distantia ab inula Moseðen ad septentrionem situs est, & charybdi assimilatur, quia cum fluxu simul & refluxu maris omnia objecta absorbet & iterum exomit, utpote nares, balenas &c. (b) quæ quidem mutuatus esse videtur e prolixiore descriptione Petri CLAUSSONII, quæ paginæ in forma quam dieunt quarta lesqvialteram complectitur (c) & cuius summa haec est: Euripum hunc fluxum & refluxum "maris leqvi, adeo ut eodem tempore eademque "directione volvatur; vorticem, arbores, naves, "balænas &c. absorbere & conterere. Non adesse "voraginem nec ignem, ut quidam putant, sitientem "subterraneum aquæ avidum efficere hunc Euri- "pum, sed fundum inæqualem scopulis, licet de "cætero maxima sit aquæ profunditas; Oceanum er- "go per arctum spatium quod inter duas insulas "est, se exonerantem & per idem quoque reflux- "entem terribiles fluctus hos & fragores ad pluri- "ma miliaria exaudiendos excitare &c. (d) Huic
etiam

etiam relationi præbet adsensum antea laudatus **DE-BESIUS** (e) illique suas de causa hujus Euripi, quem cum Suderöensi adprime convenire existimat, (f) superstruit ratiocinationes: **HOLBERGIUS** autem, re-
ceas licet scriptor, in Descriptione Daniae & Norve-
giae ne verbulo, hujus meminit Euripi.

Inter extraneos plurimi quidem hujus Euripi men-
tionem faciunt, sed omnium relationes, quas quidem
videre mihi contigit, fabulis contaminatae sunt. Athan.
KIRCHERUS (g) famosissimum hunc Euripum descri-
bit tanquam voraginem amplissimam, quæ subter-
raneo meatu usque in intimum sinum Bottnicum
continuetur, ibique in altera quadam charybdi se
exoneret; adesse tamen simul statuit vorticem in
cujus centro rupes præalta emineat. Cui descrip-
tioni adstipulatur M. **HERBINIUS** Danus, (h) qui
etiam proprio periculo se expertum esse quendam
ad litora Alandiae nostræ Euripum narrat. Fateor
tamen tam **KIRCHERIANUM** in sinu Bottnico quam
hunc **HERBINIANUM** vorticem mihi ignotum esse.
Nec jure in fidem rei citatur a **DEBESIO** (i) **OLA-
US MAGNIUS**, quem nuspiam memini aticujus in si-
nu Bottnico vorticis mentionem facere; nisi illuc
trahere voluerimus ea, quæ de tonitu horribili litera-
lium cavernarum habet. (k) **KIRCHERIUM** vero & **HER-
BINIUM** idem **DEBESIUS** refutat his argumentis: 1:o
Quod Euripi temper ad litora & in fretis occurrant
ubi profunditas aquarum imminuitur; cuius rei

testimonium perhibet ipse *KIRCHERUS* in tabula Geographico-Hydrographica, ubi omnes Euripi ponuntur in ejusmodi situ. 2:0 Qvod strepitus & fragor aquarum a brevioribus aqvis dependeat. 3:0 Qvod arbores ad scopulos sub aqua latentes allisæ cortice preventur, tundantur & in fibras scindantur; quales ab Euripo Moskeni ejetas, ad Færœas saepius appellere assiverat, 4:0 qvod idem vero in Baltico mari nunquam observatum est. Qibus addit 5:0 te nuper comperisse a fide digno viro, ejus loci apprime gnaro, incolas favente cœlo & in confinio fluxus ac refluxus ad piscaturam exercendam Euripum ipsum schaphis frequentare. (1) Reliquorum fabulas & figmenta recensere operæ non ducimus pretium. Inter recentissimos plurimi ut *HIBNERUS* (m) & post illum *SCHATZLIS* duodecim miliarium peripheriam Euripo nostro largiuntur; ita enim hic: (n) der berühmte Meerstrudel heißt Maëlström oben bey der Stadt Drontheim / welcher der grösste und gefährlichste ist auf der ganzen Nord-See und 12. Meilen in umkreis hat: b. e. celebris Euripus Maleström dictus supra Nidrosiam urbem situs, maximus & periculosisimus est omnium in toto mari septentrionali & 12. miliarium gaudet peripheria. Johannes Baptista autem *HOMANNUS* Geographus Cælareus & socius Acad. scient. Berolinensis, paucos ante annos defunctus, hunc in modum Euripum nostrum describit: Vortices S. Euripi Belgis Maelstrom dicti, certo tempore ma-

re magnam aquarum molam in gyrum agendo intra recessus
subterraneos demittunt & tandem iterum evomunt. Inter
paucos celeberrimum & maximum, eius ambitus quinque
fere milliarium, noninamus illum ad Norvegiam, naturae
sane miraculum, qui eodem tempore, quo refluxus maris
contingit, sex nempe horarum spatio cuncta sibi appropin-
quantia, ut balnearia, naves arbores & vicina quavis
alia ad se rapiendo circumgyrat & absorbet; totidem ve-
ro horis, durante fluxu, omnia iterum ingenti vi & stre-
pitu misere lacinata ad magnam altitudinem eructat, eu-
jus causa eque parum liquet. (o) Præterea in Pla-
niglobio suo terrestri Geographus hic Cæsareus
faciem Norwegiani vorticis tam absorbentis quam
eructantis cum præcedenti delcriptione conformem
eleganter depingit; quatenus autem hæc omnia
cum vero congruant ex seqventibus forte quo-
dammodo patebit.

- (a) Ol. Magn. Histor. septentr. Lib. 2. cap. 7. de fluxu
& refluxu Oceani, p. 44. (b) Danmarkis og Norr-
gis frugtbar=herlighed. Lib. I. p. 2. p. 392. (i) Peder
Clausdñs Norriges beskrivelse p. 109. seq. (d) conf.
Debesius l.c. p. 54. (e) ibid. p. 53. ad 56. (f) ibid. p.
57. (g) Lib. 3. Hydrograph. (b) in Dissertatione publica
Havnie 1670. (s) loc. p. 57. (k) Ol. Magn Lib. 2. cap. 4.
p. 41. (l) loc. cit. p. 53. 58. (m) Geographische Fragen
p. 687. (n) Atlas Homannianus illustratus part. 3. p. 122.
(o) In monitis ad spectatorem planiglobio terrestri subjectis
no. IV.

'Historiam Euripi Moskensis veram promit.

Retulit mihi celeb. Praeses ea, qvæ, cum Nidrosia anno 1735. commoraretur, diligentissime qvistione de famosissimo hoc Euripo a varijs fide dignis, imprimis a Consule ejus urbis & Provinciæ Medico D. Doctore DUNSTO accepit. Benignissime etiam mecum communicavit manuscriptam vorticis Moskœnsis Historiam, auctore Domino Aage SCHELDERUP Gubernatoris in Borealibus Norvegiæ partibus vicem gerente, cui haud procul ab ipso hoc Euripo prædium est, qvod observandi opportunitatem viro naturalium imprimis curioso summam suppeditavit. Hac ergo seqventia fide nituntur. Euripus Moskensis 40. milliaribus a Nidrosia versus boream seu potius N. N. V. distat; rupes Mosken, qvæ tamen potius justam insulæ magnitudinem æmulatur, & multa millia ovium Lofodiensium qvotannis alet, inter insulam Værøen & promontorium alterius insulæ Lofod-aadden sita est; qvod autem Værøen & Lofod aadden interjacet spatium, occupat Euripus quem loquimur.

1. Volvitur scilicet ibidem rapidissimo alveo aqua a septentrione ad meridiem & vicissim, qvatuor fere integris miliaribus continuato flumine; cuius tamen inter Mosken & Lofod-aadden maxima rapiditas est; qvo autem occidentem versus proprius ad insulas Værøen & Røst accedit, eo magis etiam debilitatur.

2. Sex

2: Sex autem circiter horis a septentrione ad occidentem, & totidem rursus ab oriente ad septentrionem labitur.

3. Est vero notatu imprimis dignum, quod labendo haec aqua magnos efficiat vortices, quos Norvegica lingua *gaargammer* vocant, hosque etiam maiores, quo major ipsa fluminis fuerit rapiditas.

4. Non tamen hic fluxus maris aestum seu fluxum & refluxum sequitur, sed contraria omnino directione properat; adeo ut cum circa fluxum Oceanus a meridie in septentrionem labatur, Moskentis Euripus a septentrione ad meridiem pergit; & similiter, cum circa refluxum Oceanus a septentrione in meridiem fluat, curlus Euripi e meridie in septentrionem pergit.

5. Omnim autem maxime observari meretur, quod hic Euripus non recta pergit in utramque directionem, quemadmodum alibi evenit, ubi per angusta freta labens fluxu & refluxu Oceanus format rapidos alveos & torrentes, sed incurvetur eius tere in circulum cursus: ita e. g. cum fuerit in dimidio fluxus (*halfslöd*) Oceanus, Euripus cursum dirigit in S. S. O. quo autem magis creverit Oceanus fluxus eo plus versus meridiem & deinde ad S. W. & occidentem incurvatur, fluxu autem summo existente flectitur in N. W. & ipsum quoque septentrionem versus; quem quidem cursum

sum tenet usque dum ad dimidium refluxus Oceanus pervenerit. Tunc vero parvo temporis spatio quiete videtur flumen Euripi; deinde autem priorem viam retrogrediendo relegit. Vulgus quidem incolarum existimat alveum fluminis incurvari a septentrione ad N. O. hinc ad orientem, deinde ad S. O. & S. S. O. adeo ut eo pacto duodecim horis totum curvaturam successive permearet compassum; de via enim quae meridie pervenit ad septentrionem nulla est controversia. Interim tamen plurimæ monstrant circumstantiae, ut in sequentibus videre licebit, hunc Euriptum dimidium tantum compassi absolvere, adeo ut a S. S. O. per Occidentem 6 horis incurvetur ad septentrionem & rursus a septentrione sequentibus sex horis per occidentem priora relegat vestigia & ad S. S. O. usque perveniat. Qvod nisi hoc pacto eadem via retrogrederetur, forte nullo pacto vel faltem non nisi maxima cum difficultate ab insula Lotoden pervenire liceret ad duas illas satis amplias insulas Röft & Värcen; adeo ut quæ jam singulariæ paroeciam integrum constituant, eo casu incultæ jacuissent, & incolis forte penitus caruisserent. Jam vero, cuin retrovertatur eadem via Euripi alveus, ab insula Lotoden ad praedictas insulas navigare volentes opportunitatem itineris nanciscuntur quando in dimidio Oceanus est fluxus, tum enim ad occidentem, ut diximus, incurvatur Euripi alveus & ducit navigantes ad has occiden-

67

dentem versus fitas insulas, cum vero reverti ad Lofoden voluerint dimidium refluxus obseruant, qva occasione commode fluminis iterum beneficio revehuntur.

§. VI.

Historiam bujus Euripi rationibus illustrare incipit, & in specie disquirit unde rapiditas alvei dependeat.

Mirum sane videtur in ipso aperto mari primum & rapidissimum tangquam fluminis alveum existere; qvam ob rem etiam videmus varios varias & ut plurimum prodigiosas ejusdem commentos esse causas; vera autem ex ipso situ & natura loci petenda est. Omnis aqua fluens necesse est labatur ex editiori loco in humiliorem; cum enim aqua non fluat nisi vi gravitatis, gravitas vero sit nisus versus centrum telluris, per alveum fluere nequit nisi quamdiu ad centrum telluris propius accedere potest; necesse igitur est ut locus ad quem aqua per alveum fluere debet centro telluris propior sit altero unde derivatur (*a*) Dispiciendum igitur nobis est quo pacto aqua ab una parte statim vicibus attollatur & ab altera deprimatur, ut tam rapidum flumen efficere possit. Non enim hic propter fundi declivitatem acceleratur aqua, cum eodem loco diversis temporibus contraria directione ruat. Enim vero motus aqua ob pressionem quam a superiori sustinet perinde ac cadendo per aliquam altitudinem acceleratur (*b*) Qvo profundior ergo aquæ in alveo horizontali altitudo est, ad qvam intra alveum as-

C

sur

surgit, eo celerior cursus fluminis (e). Considerantes autem situm Euripi nostri, deprehendimus a promontorio Lofod-aadden tanquam occidentali termino ad promontorium orientale ultimum insulae Loddigen continua serie insulas ad 16. milliarium Norlandicorum longitudinem protendi, quorum ab uno latere totus Oceanus, & ab altero ad continentem usq[ue] vastum satis mare patet, adeo ut utrobiq[ue] motu suo oceanus litora alluat. Jam vero sive fluxus sive refluxus, cursum aquae impediunt haec terrae, & ad earundem litora alternatim intumescit Oceanus; Ad sunt quidem per totum hunc tractum sex omnino numero freta, sed ea angusta satis $\frac{1}{2}$ miliaris ad summum gaudentes latitudine; multum igitur aquae non transire sinunt; unde facile est intellectu, qvod cum obtinuerit fluxus & Oceanus a meridie ad septentrionem perexerit, a latere insularum meridionali intumescat, & quasi repagulo sustineatur aqua, dum interim partem borealem, legem fluxus seqvens, deserit ibidemque deprimitur; multo igitur a latere meridionali altior evadit aqua, quam a septentrionali. Et similiter refluxu obtinente sistitur aqua ad septentrionale latus, cum interim refluendo a meridionali imminuatur; eoq[ue] maiorem altitudinem prior hujus respectu advirat. Omnis autem illa aqua, quae modo predicto retardatur & intumescit vel a meridionali vel a septentrionali hujus terrae latere alia fere

fere non habet ostia , qvibus exonerare se poterit ,
 qvam freta qvæ Lofod aadden & Væröen , ac
 Væröen & Röst interjacent ; hinc tam rapidus il-
 lic alveus efficitur . Patet etiam hinc ratio , cur ra-
 pidissime volvatur aqua ad promontorium Lofod-
 aadden , cum scilicet illud proximum sit lon-
 go illi terræ tractui ad quem retardatur & attol-
 litur aqua , qvæ ideo quoque hic maxima altitudine
 ac vi premitur ad fluendum ; quo autem magis
 versus occidentem deinde ad insulas Væröen & Röst
 diffunditur , eo lentiori ruit aiveo , cum altitudo &
 pressio immittatur . Qvæ quidem circumstantia
 ipso effectu demonstrat non alia ex causa depen-
 dere rapidum hujus Euripi cursum , qvam ex mo-
 do allata .

(a) *Chr Volffii Elem. math. T. 2. Hydraulice cap. 1. Theor.*
I. p. 334. (b) ibid. cap. VI. Theor. 28. p. 374. (c) conf.
Volf. Math. loco proxime citato.

§. VII.

Vorticum in hoc alveo occurrentium naturam &
caussas rimatur.

Vulgaris , ut audivimus in superioribus , forte
 traditio vortices hosce ranta vi in gyrum flecti ,
 ut qvæcunque injecta conterant & dilacerent , & ad-
 eo esse periculosos , ut ne balænæ quidem ad illos
 sine certa pernicie appropinquare possint ; ut cæ-
 tera fabularum taceamus monstra ; relationes au-
 tem astroptice & fide dignissimæ nos docent non
 C 2 tan-

tantum pisces majores minoresqve Euripum hunc
& ejusdem vortices transnatare, sed etiam pecu-
liariter illis locis delectari maximaqve sape adesse
copia; qvam ob rem etiam accolæ ibidem sappiu-
cule piscaturam exercent; ita etiam in alio fatis
rapido, sed minori Euripo, ad sinum Saltensem
(Saltens fiord) freqventissima piscium captura vi-
etum qværunt terræ adjacentis incolæ; Norunt autem
hi pñscatores peculiari solertia scapham ita remis &
gubernaculo regere, ut vortices ipsos evitent, &
mediam inter illos viam teneant; si enim in vorti-
ces ipsos, præsertim majores & violentiores inci-
derint, periculum est, ne circumgyrata subvertatur
cymba & nautæ mergantur. Qvod qvidem peri-
culum industria singulari evitare norunt: cum e-
nim nimis prope ad vorticem qvendam accesserit
cymba, ut timendum sit, ne illam attrahat, para-
tos habent trabes ligneas, qvas in vorticem illum
propere injiciunt; qvibus scilicet vis gyri immi-
nuitur, adeo ut ipse vortex qvoqve evanescat, &
tuto locus pernavigari deinde possit. Non autem
hæc de illis locis intellecta velim, ubi maxima vi
labitur Euripus, qvippe qvæ reformidant accolæ
nec nisi statis fluxus & refluxus dimidii vicibus
adire audent; sed latera Euripi, ubi tamen rapida
fatis fluit aqua & vortices format, semper perre-
ptare, eo qvo diximus pacto sustinent. Efficiendo
autem hos vortices figura conica excavatur aqua;

& ac-

& accepimus a fide dignis tam amplos qvandoque occurrere, ut latus coni 2. adæqvæt decempedas. Videntur autem hi conici gyri suspicionem voraginis apud imperitos generasse. Alii cum DEBESIO Vorticum causam a scopolis derivant; quantum vero incitando recire posuimus, nulla scopulorum & cacuminum sub aqua latentium certa hic deprehensa sunt vestigia; & ita omnino fundus hujus Euripi a Suderöensi admodum differet. Nihilominus, cum nemo qvod sciām altitudinem aquarum in hoc Euripo dimensus sit, vel tundi naturalē eo pacto pertentavit quo in Suderöensi factum est, certi nihil affirmare sustinemus. Interim tamen non negandum a collisione aquæ rapiditate summa fluentis & aquæ obstaculi vicem gerentis vortices hosce originem ducere posse, posita ea obstaculi conditione & impingentis directione, qvæ ad torqvendas aquas linea recta rotas in gyrum necessaria est. Qvas quidem circumstantias suppedantur debet ipsius loci natura. Columna aquæ maris libere extorsum circa insulas Röst & Væröen fluentis & refluxus, flumini Euripi nostri semper obstaculo est, ut in sequentibus prolixius demonstrabimus; deinde in rapido & turbulento alveo fieri potest, ut non omnes aquæ radii æquivali eant velocitate, quo in puncto non nihili facienda illa retardatio quam præstarent scopuli & fundi inæquitas, præsertim eum in fluminibus fundo horizon-

tali

tali gaudentibus velocissime moveatur ea qvæ infimum locum occupat aqua; (a) ab intumescientia enim & pressione motus horum alveorum dependet. Sed supponamus ad columnam aquæ, quantitatis necessariæ, quacunq; de causa vel quiescentem vel minus celeriter motam, vel etiam contrario motu latam impingere rapidum aquæ radium, reflestatur necesse est pro directione; & pergendi via continuato obstaculo præclusa, iterata plures reflexione tandem gyrum formabit; imo etiam sape in fluviis & torrentibus rapidioribus, radios aquæ diversa celeritate latos vortices parvos efficere, ipsis oculis videmus. Positis autem quibusdam vorticibus, hi aliorum causæ esse possunt & sic porro. Cumque incepit eo pacto circulum efficere aquæ radius succedente continuo nova aqua, incrementis vortex in cavum figuræ coni inversi, usque dum ea adfuerit moles aquæ, cuius vincit gravitas motus vim & vorticem corruendo destruit. Quin adcuratius horum vorticum rationes determinare liceat, obstat observationum defectus.

(a) Vofsi Ll. Math. I. cit. p. 374. b.

§. VIII.

Cur directione fluxui maris contraria volvatur Euripus noster disquirit.

Perpendenti ea quæ diximus, haud forte erit difficile rationes eruere cur non eundem cum Oceano cursum servare possit flumen Euripi, sed contraria

traria semper directione moveri debeat; eoque erimus
in explicatione hujus phænomeni breviores. Cum
enim Oceanus, sive fluat sive refluat, cursum libere
teneat, illa quæ utroque casu ad terram insulae Lo-
foden appellit aquæ ingens columna retardatur, ibi-
dem & detinetur; non enim per proprium ostium
circa promontorium Lofod-aadden viam invenit an-
tequam ab altera parte aqua humilior redditum sit;
quod quidem tunc demum sit, quando recessit O-
ceanus & locum reliquit aquæ antea quasi repagulo
coercitæ effluendi Columna igitur hæc aquæ Eu-
ripi flumen efficiens adeo retardatur, ut incipiat
alias vices fluendi Oceanus antequam ab alterutra
parte hæc perfecerit priores, & ita tam fluxui quam
refluxui cursu contrario obviari feratur. Adeo ut
cum fluxum compleverit septentrionem versus O-
ceanus & meridiem versus refluxere inceperit, tunc
Euripi alveus septentrionem versus volvatur; &
cum refluxum finierit Oceanus meridiem versus
atque fluxum iterum versus septentrionem incho-
averit, tunc demum Euripus ad meridiem alveum
vertat.

§. IX.

Cur alveus Euripi ad circulum incurvetur examinat.

PEculiare hoc præ aliis fluminibus quæ Oceano
per angusta freta fluente & refluxente oriuntur,
habet Moskensis Euripus, quod non recta pergit
alveus ejusdem, sed incurvetur successive a meri-
die

die ad septentrionem usque, & vicissim a septen-
trione ad meridiem. Id autem phænomenon ut
intelligamus, repetenda sunt qvæ in §. proxima
diximus de directione alvei Euripi fluxui & reflu-
xui maris contraria; seqvitur ergo, aqvas motas
fluxu & refluxu Oceani, & illas qvæ in alveo Eu-
ripi volvuntur, sibi invicem occurtere & collidi de-
bere, cursumq; mutuo sistere vel retardare. Ab initiis
qvidem vel fluxus vel refluxus non obstat Oceanus al-
veo Euripi Moskensis, qvin recta procedat; cum vero
ad fluxus dimidium pervenerit Oceanus alveo Mo-
skensi resistere incipit, qvi recta ad leptentrionem
vel meridiem tendere prohibitus, diverget neceſſe
est versus occidentem vel orientem. Jam vero o-
rientali divergentiæ obſtat aqva ad litora Lofodi-
ensia tam in fluxu quam in refluxu Oceani stagnans
& intumescens; occidentalem igitur viam capiat
neceſſe est, qva aqva humilior occurrit. Hinc eſt,
qvod alveo Euripi meridionalem tenente cursum &
Oceano circa fluxum ad septentrionem fluente, cum
ad dimidium fluxus ventum fuerit, incurvetur cur-
sus alvei primo ad S. W. deinde ad occidentem &
aucto maris fluxu ad N. W. ac tandem, eodem
summo existente, ad septentrionem. Similiter Eur-
ipi flumine septentrionem versus urgente, Oce-
ano autem circa refluxum meridiem versus re-
ſidente, in medio refluxu Oceanus alveum diver-
gere cogit; qva autem id fiat via, orientali an ve-
ro

ro occidentali controversia inter SCELDERUPIUM
& incolas est; cum de priori divergentia occiden-
tali inter eos conveniat. Collatis autem qvæ §. 5.
in historia Euripi attulimus, nulla hic prolixitate
opus est. Cum enim circa refluxum Oceani ad
septentrionale insularum latus, & circa fluxum ad
meridionale stagnet & intumescat aqua, hæc ipsa
intumescientia & stagnantia ubique eundem præstare
debet effectum, ut successiva divergentia eadem via
occidentali retro labatur a septemtrione, qva illuc
perrexit; Dimidium igitur compassi bis perreptat
singulis 12. horis divergentia fluminis, eundo &
redeundo; nunquam integrum absolvit; qvod qvidem
imprimis confirmat illa experientia §. 5 a
nobis allata, qva docemur alveum hujus Euripi
tam ab insula Lofoden ad insulam Röft prono cur-
su deferre navigantes, qvam etiam ab insula Röft
revehere ad Lofoden. Qvod si integrum circulum
divergendo efficeret, semper qvidem ad insulam
Röft deferret cymbas, nulla autem unquam rede-
undi daretur copia.

CONCLUSIO.

§. X.

Multa quidem restarent Philosopho in hac ma-
teria describenda, qvæ tamen relinqvere cogor
sagacioribus, cum juveniles meas vires superent.
Interim tamen æquum Lectorem benigne interpreta-
turum spero conatus hosce meos, qibus histori-

D

am

am veram famosissimi Euripi Norvagici, qvam summa cum voluptate ipse audivi, raram prorsus & in libris, qvod sciam, haud occurrentem, publicam facere volui. Demonstratum taltem hilce pagellis a me confido famam omnia in majus extollentem & fabulis semper contaminantem phaenomena nullo modo hoc in negotio cum ipsa res congruere. Et qvidem plurima illa opinionum portenta, qvæ variis in locis de natura & caussis hujus Euripi occurunt, eo minus refutatione digna censui, qvo minus verosimilitudinis habent. Ne mirere igitur B. L. qvod ejusmodi controversias superfluis tempus perdere & facultates cætera satiis tenues noluerim. Præterea, monuit qvidem Celeb. Præses, ut has descriptiones illustrarem iconibus Euripi Moskensis & Suderöensis; qvarum illa ex apographo primarum *SCELDERUPII* linearum, hæc e libello *DEBESII* peri potuit; sed, cum festinanti sculptor idoneus desit, in aliud tempus, qvod posteriorem forte hujus Dissertationis partem dabit, officium id *B. LECTORI* debitum differre cogor.

S. D. G.

Monsieur.

L' amitié qui est entre nous, depuis quelque tems, semble m' obliger, en la gardant, & me souvenant, que nous sommes compatriotes, de prendre part à vos progrès, dont vous aurez beaucoup de joie dans les divers changemens des tems. Vous êtes du nombre de ceux, qui par leur vertu, & par leur diligence, s' efforçans d' être utile à la république que s' acquierent l' estime de tous les bonnes gens, dont vous allez donner, au public, des preuves, dans votre bel ouvrage. Vous savez bien, Monsieur, qu' il n'y a rien de si aimable, que la vertu, & la sagesse, puisqu' elles ont le secret de nous faire éviter beaucoup de mal, pendant le cours de la vie, nous attirant l' affection, & la faveur des gens de biens. Sans chercher de plus amples raisons, je vous felicite, de tout mon cœur, de ce qu' avec votre travail assidu, vous vous frayez le chemin qui conduit les nourrissons de Pallas au degré d' honneur, qui leurs est bien dû, & que je vous souhaite, si tôt que faire se pourra. Je suis cependant,

Monsieur,

Votre très obéissant
serviteur
Pierre Laurent Strengberg.

Moult

siderit. Et tunc capitulo dicitur, quoniam vobis haec huiusmodi. Tunc vero propositum est mihi ut dicam. Unde dico quod si dicitur tuus alius regens non est tuus regens sed tuus subregens. Quia secundum hoc etiam regens secundum hoc dicitur tuus regens. Quia secundum hoc etiam regens secundum hoc dicitur tuus regens. Unde dicitur tuus regens secundum hoc dicitur tuus regens. Unde dicitur tuus regens secundum hoc dicitur tuus regens. Unde dicitur tuus regens secundum hoc dicitur tuus regens. Unde dicitur tuus regens secundum hoc dicitur tuus regens. Unde dicitur tuus regens secundum hoc dicitur tuus regens.

Moult

multo tempore
variorum
quidam sacerdotem